

Onderwerp Reactie het IJslands preventiemodel

Steller N. Oosterhof

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 87 28 Bijlage(n)1

Ons kenmerk 584232-2021

Datum 15-12-2021 Uw brief van

Uw kenmerk -

Geachte heer, mevrouw,

Tijdens de bespreking van de voorjaarsbrief heeft u de motie ‘Het IJslandse preventiemodel’ aangenomen. Daarbij verzoekt u het college om te bezien of het IJslandse preventiemodel (*voortaan model genoemd*) kan bijdragen aan het preventiebeleid van de gemeente Groningen en u hierover vóór 1 januari 2022 te informeren. We delen uw enthousiasme voor een integrale benadering over preventie middelengebruik. In deze brief informeren we u in welke mate het model hier een constructieve bijdrage aan kan leveren in de gemeente Groningen. Allereerst geven we een uiteenzetting over het model en de bijbehorende pilot die is uitgevoerd door het Trimbosinstituut en het Nederlands Jeugdinstituut samen met zes Nederlandse gemeenten.

Het IJslandse preventiemodel

Het model is een wetenschappelijk onderbouwde benadering om middelengebruik door jongeren te voorkomen en welbevinden van jongeren te verbeteren. Het model is gericht op het invoeren van maatregelen en lokale interventies. Daarmee worden de risicofactoren voor middelengebruik verminderd, en de beschermende factoren versterkt. In samenspraak met ketenpartners wordt op lokale cijfers gebaseerd welke factoren een rol spelen. Het model verloopt volgens een jaarlijkse cyclus die bestaat uit vier stappen: monitoring; terugkoppeling en dialoog; beeldvorming; en uitvoering. Daarin staat community building centraal: onderzoekers en beleidsmakers bouwen aan draagvlak onder lokale partners en stimuleren samenwerking tussen deze partijen in alle stappen.

Het model is ontwikkeld door het Icelandic Centre for Social Research and Analysis (ICSRA). De focus van het model ligt op vier domeinen die invloed hebben op middelengebruik door jongeren: gezin, peergroep (vrienden en

leeftijdgenoten), school en vrije tijd. Tegelijk met de invoering van het model zijn er in IJsland aanvullende landelijke wet- en regelgeving geïntroduceerd om middelengebruik te beperken. De leeftijdsgrens voor alcohol werd verhoogd naar 20 jaar en voor tabak naar 18 jaar. Verder werd reclame voor alcohol en tabak verboden en werd de verkoop alleen toegestaan in staatswinkels, op voorwaarde dat drank en sigaretten uit het zicht liggen. Sinds de invoering van het model en de aanvullende landelijke wet- en regelgeving is het middelengebruik onder IJslandse jongeren sterk gedaald.

De pilot

In Nederland hebben zes gemeenten de afgelopen drie jaar deelgenomen aan een pilot met het model. Samen met het Trimbosinstituut en het Nederlands Jeugdinstuut hebben de pilotgemeenten de IJslandse aanpak vertaald naar de Nederlandse context en geïmplementeerd. Uit de evaluatie¹ van de pilot blijkt dat het model gemeenten een manier kunnen bieden om hun jeugdbeleid beter te onderbouwen met wetenschappelijke kennis en lokale cijfers. Ook kan het de pilotgemeenten helpen om een langetermijnvisie te ontwikkelen voor middelengebruik. Daarnaast reikt het model deelnemende gemeenten handvatten aan om lokale partners te laten meedenken en meewerken aan het jeugdbeleid.

De situatie in de gemeente Groningen

We zijn enthousiast over de intentie om met de brede, integrale aanpak van dit model het middelengebruik onder jongeren te verminderen en preventieactiviteiten te stimuleren. De werkwijze in de gemeente Groningen legt ook de nadruk op een integrale benadering. Samen met onze lokale ketenpartners zoals de GGD Groningen, WIJ Groningen en Verslavingszorg Noord Nederland (VNN) werken we aan overkoepelende programma's, interventies en akkoorden. Aan de hand van deze werkwijze bereiken we samen een aanzienlijke deel van de Groningse jongeren. De integrale aanpak wordt regelmatig met de lokale ketenpartners geëvalueerd. Dit vindt plaats aan de hand van informatie uit de jeugdmonitor, gezondheidsmonitor en het wijkkompas. Zo nodig wordt de werkwijze bijgestuurd en worden gestelde doelen doorgelicht.

Bestaande programma's en initiatieven

In de gemeente zijn we met veel lokale programma's en initiatieven actief voor de Groningse jongeren. Deze programma's lopen inhoudelijk uiteen van sport, cultuur, onderwijs tot mentale weerbaarheid. Naast al deze programma's zetten we met een drietal programma's ook nog extra actief in op de sociale omgeving van de Groningse jongeren.

Met behulp van deze programma's ondersteunen en stimuleren we initiatieven in de Groningse wijken, scholen en sportverenigingen die zijn gericht op het gezond, veilig en kansrijk opgroeien van jongeren.

---

¹ [Evaluatie van het IJslandse preventiemodel](#)

In de gemeente zetten we samen met veel professionals ons stevig in voor de Groningse jongeren. Sportclubs, cultuurorganisaties, ontmoetingscentra en buurthuizen zijn dagelijks actief in de weer met jongeren. Deze inzet plegen we aan de hand van vele lokale programma's en initiatieven. Inhoudelijk lopen deze programma's en initiatieven uiteen van sport, cultuur, onderwijs tot mentale weerbaarheid, maar allemaal hebben ze de focus op het positief stimuleren van jongeren in onze gemeente. Daarnaast zetten we nog extra in op de sociale omgeving van jongeren. Dit doen we door een drietal programma's. Aan de hand van deze programma's ondersteunen en stimuleren we nieuw initiatieven in de Groningse wijken, scholen en sportverenigingen die zijn gericht op het gezond, veilig en kansrijk opgroeien van jongeren.

Met het programma Positief Opgroeien zetten we ons al tijden fors in voor zowel Groningse kinderen als jongeren. Door te investeren in een positieve opvoeding, succesvolle schoolloopbaan en een brede ontwikkeling wordt een stevig fundament gevormd voor hun toekomstige welzijn. Daarnaast heeft Positief Opgroeien het streven om de verschillen in ontwikkelingskansen tussen kinderen in onze gemeente te verkleinen. Hierbij wordt actief ingezet op de samenwerking tussen ketenpartners. Samen met de kinderopvang, scholen, JGZ en de WIJ-teams is er een ondersteuningsnetwerk van preventieve voorzieningen en activiteiten voor met name kwetsbare kinderen. Deze integrale aanpak heeft in de Groningse wijken al geleid tot een integraal en aanvullend wijkplan: Positief Opgroeien in de Wijk. We ambiëren om nog meer samenhang en integratie op wijkniveau te creëren voor Positief Opgroeien door beter op te trekken met de Groninger Wijkvernieuwing en de Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) aanpak.

Sinds 2014 zijn we in de gemeente Groningen actief met het programma Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) en zijn we officieel een JOGG-gemeente. Met een JOGG-team zorgen we ervoor dat een gezonde leefstijl voor kinderen en jongeren op de agenda blijft staan van alle betrokkenen, waarbij gezond eten en bewegen wordt gestimuleerd. Bovendien zorgt de JOGG-aanpak voor samenhang in alle activiteiten in onze gemeente die te maken hebben met de aanpak van overgewicht bij kinderen en jongeren. Sinds 2014 hebben we al een flinke daling van het percentage overgewicht kunnen behalen bij jonge kinderen (5-6 jaar). Ondanks een recente kleine stijging bij de groep 9-11 jaar, neemt ook bij deze groep overgewicht al tijden af. Een integrale aanpak om de omgeving van kinderen en jongeren gezonder te maken vergt een lange adem, maar door het harde werken van Groningse professionals worden er positieve resultaten neergezet in de gemeente Groningen².

In samenwerking met de GGD Groningen werken we in onze gemeente aan het programma De Gezonde School. De Gezonde School aanpak is de manier

---

² <https://oisgroningen.nl/wp-content/uploads/2020/11/thema04-volksgezondheid.pdf>

waarop Groningse scholen een structurele bijdrage leveren aan de gezondheid van Groningse leerlingen en het leerklimaat.

Zo wordt de gezondheidsbevordering versterkt in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. In onze gemeente zijn al meerdere scholen aangesloten bij dit programma. De scholen zetten in op diverse thema's zoals: educatie, schoolomgeving, signaleren en beleid.

Door een gezamenlijke aanpak hebben meerdere Groningse scholen het vignet Gezonde School behaald. Dit is een erkenning dat deze scholen stelselmatig werken aan het verbeteren van de gezondheid van de Groningse leerling met gezondheidswinst als resultaat.

Naast bovengenoemde programma's en initiatieven, zijn er ook WIJ-teams, jongerenwerkers en buursportcoaches actief in de sociale omgeving van jongeren. In overleg met het wijknetwerk, waarin de stem van jongeren, hun ouders of verzorgers en hun directe omgeving mee worden genomen, worden behoeften voor en van jongeren vertaald naar concrete effectieve acties.

Voorbeelden hiervan zijn:

- De organisatie van naschoolse activiteiten door buursportcoaches samen met het onderwijs.
- Realisatie van buitensportplekken en andere(creatieve) ontmoetingsplekken in de openbare ruimte, zoals multifunctionele beweegplekken, sportcontainers en beweegroutes.

Verder zijn er ook aanvullende initiatieven om alcoholgebruik en roken te verminderen onder jongeren binnen onze gemeente. Een onderdeel hiervan is het convenant verantwoord alcoholgebruik. Dit convenant is in 2019 samengesteld door acht studentenverenigingen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Hanzehogeschool Groningen en de gemeente Groningen. Al deze partijen hebben gezamenlijk de ambitie uitgesproken om excessief alcoholgebruik terug te dringen binnen hun invloedssfeer. Deze ambitie komt voort uit de gemeenschappelijke wens om gezondheid, veiligheid en welzijn van studenten tijdens hun studietijd in Groningen positief te willen beïnvloeden. In het convenant zijn twintig maatregelen opgenomen die deze ambitie moet verwezenlijken. De maatregelen zijn onderverdeeld in de volgende gebieden: regelgeving, toezicht en handhaving; voorlichting en preventie; beschikbaarheid van dranken; sociale controle. Door vier bepalingen in het convenant wordt de continuïteit, voortgang en effectiviteit gewaarborgd. Ook is het convenant opgenomen bij de accreditatievoorwaarden. Elke vereniging zal rapporteren over de maatregelen in de zelfevaluatie bij de accreditatiecommissie.

Daarnaast is de gemeente Groningen sinds 2017 aangesloten bij de Landelijke Alliantie Nederland Rookvrij. Sinds toetreding tot de alliantie lopen we binnen Nederland voorop in het realiseren van rookvrije zones. Dit heeft ertoe geleid dat alle scholen (van basis tot middelbaar, hoger, universitair) rookvrij zijn. Eveneens zijn alle kinderdagverblijven van SKSG/GGD,

kinderboerderijen en tientallen sportverenigingen binnen de gemeente rookvrij.

Het percentage jongeren dat rookt binnen onze gemeente is mede door deze alliantie al tijden bezig aan een daling. Het percentage jongeren dat rookt in klas 2 en 4 van het voortgezet onderwijs in Groningen is van 16.8% in 2015 gedaald naar 7.1% in 2019³. De verwachting is dat deze dalende trend doorzet in de komende jaren.

In het Lokale preventieakkoord Groningen (LPA), dat nog volop in ontwikkeling is, wordt nog een extra stimulans gegeven ten aanzien van preventie op de thema's roken, overgewicht en mentale weerbaarheid. Het doel van het LPA is om preventief in te zetten op deze thema's aanvullend op de al bestaande programma's en initiatieven. In het LPA ligt ook een focus op jongeren aan de hand van twee (preventie)programma's: Kansrijke Start Groningen en Jongeren Op Gezond Gewicht. Centraal staan extra concrete maatregelen gericht op de Groningse jeugd om roken en overgewicht aan te pakken en hun mentale weerbaarheid te versterken. Door een kind te leren zelfstandig keuzes te maken en eigen grenzen aan te geven, kan het zich weerbaar opstellen bij sociale uitdagingen.

Ten slotte wordt in het overkoepelende zorgprogramma 'Preventie in stad en regio' invulling gegeven aan preventie. Dit zorgprogramma wordt grotendeels gerealiseerd door VNN. De werkzaamheden die VNN uitvoert in relatie tot preventie zijn vooral vraaggericht, hierdoor kunnen Groningse jongeren laagdrempelig terecht voor vragen, informatie en advies. Ook beantwoordt VNN veel vragen van instellingen (scholen), professionals en ouders van jongeren binnen onze gemeente. De focus van VNN ligt op informatievoorziening, vroegsignalering, deskundigheidsbevordering, opvoedingsondersteuning en het uitvoeren van interventies en voorlichtingsprogramma's.

Evaluatie van het IJslands preventiemodel

Uit de evaluatie van de pilot door het Trimbosinstituut blijkt dat onvoldoende is vast te stellen wat tot nu toe het effect is van deze aanpak op gezondheid en vermindering van middelengebruik in de pilotgemeenten. Wel werd bevestigd dat onder nauwgezette randvoorwaarden het model uitvoerbaar is in Nederland.

---

³ <https://ggdgroningen.incijfers.nl/dashboard/dashboard/roken-en-cannabisgebruik>

Randvoorwaarden voor implementatie

Drie randvoorwaarden zijn cruciaal om het IJslands model lokaal toe te passen:

- Beschikbaarheid van voldoende capaciteit bij de deelnemende gemeente voor het realiseren van een projectgroep; tussen 1.5 fte en 2,5 fte.
- Aanzienlijke aanpassingen in de huidige programma's die zich richten op jongeren, middelengebruik en bewegen. Het ontwikkelen van meerjarenbeleid is daarbij essentieel.
- Voldoende extra financiële middelen. De verdubbeling van de gebruikelijke monitoringsfrequentie door de GGD, de inzet van effectieve preventieve interventies en de landelijke ondersteuning vragen om een extra financiële impuls.

Toegevoegde waarde aan bestaande programma's

In de evaluatie wordt bevestigd dat de werkwijze van het model van toegevoegde waarde kan zijn op de al bestaande programma's voor wat betreft een integrale benadering, monitoren in het lokale beleidsproces en community building.

In de gemeente Groningen wordt al veel ingezet op deze onderdelen. Door integraal samen te werken met onder andere WIJ Groningen, Verslavingszorg Noord Nederland en GGD Groningen zorgen wij voor positieve veranderingen in de sociale omgeving. Eveneens betrekken we jongeren en hun sociale netwerken door gebruik te maken van bestaande wijknetwerken.

Dit neemt niet weg dat, onderdelen van het model, inspiratie kunnen bieden voor het versterken van de huidige Groningse aanpak:

- De IJslandse manier van werken kan leiden tot een sterkere motivatie bij lokale partners om middelengebruik integraal aan te pakken. Dit zal een positief effect hebben op de binding met bestaande programma's en langtermijn doelstellingen.
- Het activeren, inspireren en betrekken van ouders en scholen via de IJslandse manier kan leiden tot een verbeterde samenwerking. Resultaten van interventies en programma's kunnen sneller worden gedeeld en gezamenlijke doelen kunnen beter worden vastgesteld.

Conclusie

We delen uw enthousiasme voor een integrale benadering ten aanzien van preventie middelengebruik en de mogelijke constructieve rol van het IJslands model hierin. De verwachting is echter dat de IJslandse aanpak slechts op enkele onderdelen een meerwaarde zal hebben voor de bestaande integrale preventieaanpak voor jongeren en hun sociale netwerk in de gemeente Groningen. Dit heeft meerdere oorzaken.

Ten eerste zetten wij binnen onze gemeente al sterk in op jongeren, waarbij we ook de nadruk leggen op een integrale benadering. Dit doen we in

samenwerking met veel professionals en ketenpartners zoals de GGD Groningen, WIJ Groningen en Verslavingszorg Noord Nederland (VNN). Ook zijn sportclubs, cultuurorganisaties, ontmoetingscentra en buurthuizen dagelijks actief in de weer met jongeren. Deze inzet plegen we aan de hand van vele lokale programma's en initiatieven. Inhoudelijk lopen deze programma's en initiatieven uiteen van sport, cultuur, onderwijs tot mentale weerbaarheid, maar allemaal hebben ze de focus op het positief stimuleren van jongeren in onze gemeente. Daarnaast zetten met programma's als Positief Opgroeien, Jongeren Op Gezond Gewicht en de Gezonde School extra in op de sociale omgeving van jongeren. In onze gemeente zijn ook nog aanvullende initiatieven actief zoals het convenant verantwoord alcoholgebruik en de Landelijke Alliantie Nederland Rookvrij. Door al deze bestaande Groningse programma's en initiatieven bereiken we veel Groningse jongeren en werken we dagelijks hard aan het versterken van een gezonde leefomgeving voor jongeren in onze gemeente.

Ten tweede werd gelijktijdig met de invoering van het model in IJsland aanvullende landelijke wet- en regelgeving geïntroduceerd om middelengebruik te beperken. Dit heeft voor een belangrijk deel bijgedragen aan het succes en de effectiviteit van het model in IJsland. In Nederland is (nog) geen sprake van een vergelijkbaar strikt wettelijk kader.

Ten derde pleiten de bedenkers van de IJslandse aanpak nadrukkelijk voor de uitvoering van het hele pakket aan maatregelen. Om deze reden wordt het deels invoeren van het model afgeraden.

Ten slotte leidt het invoeren van het hele model tot veel extra kosten, terwijl de vergelijkbare positieve gezondheidseffecten in de Groningse context minder groot zullen zijn. Ook uit de evaluatie van de inzet in de zes pilotgemeenten is niet duidelijk geworden of en hoe er gezondheidswinst bij jongeren is geboekt.

De IJslandse aanpak biedt de gemeente Groningen extra inspiratie en praktische voorbeelden om de huidige integrale aanpak te versterken. De manier van werken uit het IJslandse model kan leiden tot aanvullende motivatie bij lokale partners. Dit kan een positief effect hebben op de binding met bestaande programma's en langtermijn doelstellingen. Het activeren, inspireren en betrekken van ouders en scholen via de IJslandse manier zal leiden tot een verbeterde samenwerking. Resultaten van interventies en programma's kunnen sneller worden gedeeld en gezamenlijke doelen kunnen beter worden vastgesteld.

Onze conclusie is om de voorkeur te geven aan het versterken van onze goed lopende programma's op het terrein van jongeren, middelengebruik, overgewicht en bewegen en daarbij alleen gebruik te maken van inzichten uit het IJslands model voor zover het de bestaande Groningse aanpak kan verrijken.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

burgemeester,
Koen Schuiling

secretaris,
Christien Bronda

Deze brief is elektronisch aangemaakt en daarom niet ondertekend.